

De PIJ-maatregel

8 ■ 2023

Colofon

- **Missie** JurisDidact streeft ernaar kennis en inzicht bij juristen te verhogen en de ontwikkeling van het professioneel handelen te bevorderen door middel van onafhankelijke, individuele nascholing.
- **PO-punten** 3
- **Geldigheid** U kunt de eindtoets maken zolang deze in uw online persoonlijk dossier staat vermeld.

- **Redactie** Mr. Pieter Dorhout, hoofdredacteur
Prof. mr. dr. Sven Brinkhoff
Mr. drs. Marije Jeltès
Mr. dr. Lies Punselie
- **Docent** Prof. mr. dr. Charlotte Phillips
- **Uitgever** Igno Ketelaars
- **Vormgeving** Roelof Koster Design, Mildam

© 2023 JurisDidact, Gorssel

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enig andere manier, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

- **Bestellingen** De basisprijs van een programma is € 194,50 (excl. btw). Bij gelijktijdige bestelling vanaf 4 programma's geldt korting. Zie hiervoor de website van JurisDidact. JurisDidact legt de gegevens van bestellers vast voor verwerking van de bestelling. De gegevens kunnen door ons worden gebruikt om u te informeren over relevante producten en diensten, tenzij u te kennen hebt gegeven hiertegen bezwaar te hebben.
- **Certificaten** Certificaten worden alleen toegekend aan kopers van losse programma's.
- **Administratie** Bij wijziging van de tenaamstelling en/of het adres verzoeken wij u deze gegevens door te geven aan de klantenservice van JurisDidact: Parallelweg 25, 7213 VT Gorssel.
- **Algemene voorwaarden** Levering en diensten geschieden volgens de Algemene voorwaarden van MOCuitgevers BV, gedeponeed bij de Kamer van Koophandel onder nummer 6469182. Een exemplaar van deze voorwaarden zal op verzoek worden toegezonden. De voorwaarden zijn te raadplegen via www.mocuitgevers.nl.

Inhoud

Inleiding – 4

Pretoets – 6

Blok A

De PIJ-maatregel

A1 Voorwaarden PIJ-maatregel – 8

A2 Advies gedragsdeskundigen – 14

A3 Termijn – 20

Blok B

Verlenging PIJ-maatregel

B1 Maximale termijn en verlengingsvoorwaarden – 26

B2 Verlengingszitting – 33

Afkortingenlijst – 37

Antwoorden pretoets en casuïstiek – 38

Literatuur en noten – 42

Verder lezen – 42

Jurisprudentie – 43

Toetsvragen – 44

Inleiding

Om de zoveel tijd wordt de samenleving geconfronteerd met berichtgeving over minderjarigen die zeer ernstige geweldsfeiten met dodelijke afloop plegen. Denk bijvoorbeeld aan de ‘Facebook’-moord in 2012 (naar aanleiding van een ruzie, die voornamelijk via Facebook verliep, vermoordde een 14-jarige jongen een 15-jarig meisje, in opdracht van de beste vriendin en de vriend – beiden eveneens minderjarig – van het slachtoffer), de moord op de 15-jarige Megan in 2019 (haar 16-jarige ex-vriendje liet het niet toe dat een ander ‘zijn plaats innam’) en de moord op de 15-jarige Tim in 2022 (hij zou een schuld hebben bij een 16-jarige ‘vriend’ die met zijn 17-jarige broer besloot dat Tim dood moest). Naast de maximale jeugddetentie legde de rechter aan deze daders een PIJ-maatregel op (in het geval van de moord op Tim werd ten aanzien van de 17-jarige verdachte gekozen om het volwassenstrafrecht toe te passen zodat hem een tbs-maatregel kon worden opgelegd).

Als een minderjarige een strafbaar feit pleegt, kan de rechter – in bepaalde gevallen – overgaan tot Plaatsing van de minderjarige in een Inrichting voor Jeugdigen, de PIJ-maatregel. Er hoeft geen sprake te zijn van een ernstig strafbaar feit, zoals moord; ook bij lichtere feiten kunnen minderjarigen in een dergelijke inrichting worden geplaatst. Voor veel juristen is de materie van de PIJ-maatregel geen dagelijkse kost; wanneer u echter met dit onderwerp in aanraking komt, is kennis van de theorie en inzicht in de praktijk onontbeerlijk.

In deze cursus wordt behandeld in welke gevallen een PIJ-maatregel kan worden opgelegd. De cursus bestaat uit de volgende twee blokken:

Blok A **Blok B**

Voorwaarden en termijn PIJ-maatregel; advies gedragsdeskundigen
Voorwaarden verlenging PIJ-maatregel; de verlengingszitting

In Blok A worden de voorwaarden van de PIJ-maatregel uiteengezet, alsook de duur van de maatregel. Voorts wordt aandacht besteed aan het advies van gedragsdeskundigen in relatie tot de maatregel. Blok B staat in het teken van de verlenging van de PIJ-maatregel, waarbij niet alleen wordt ingegaan op de voorwaarden van de verlenging; ook de gang van zaken tijdens de verlengingszitting komt aan bod. Relevante jurisprudentie en praktijkvoorbeelden zijn geïntegreerd in het cursusmateriaal.

■ Doelstellingen

Na afloop van deze juridische nascholing:

- hebt u kennis van de belangrijkste wettelijke bepalingen die zien op de PIJ-maatregel;

- bent u bekend met relevante jurisprudentie met betrekking tot de PIJ-maatregel;
- hebt u inzicht in de praktische gang van zaken rondom de verlenging van de PIJ-maatregel en de verlengingszitting.

■ *Opmerking*

Deze nascholing is in twee gedeelten, Blok A en Blok B, door te werken. U zult voor de blokken A en B elk ongeveer anderhalf uur nodig hebben. Mogelijk beklijft de stof beter als u het programma in twee gedeelten doorwerkt.

■ *Criteria toets*

U slaagt voor de eindtoets als u minimaal 6 van de 10 vragen juist hebt beantwoord. U kunt tweemaal herkansen.

■ *Over de docent*

Prof. mr. dr. Charlotte Phillips is onder meer werkzaam geweest als advocaat in de algemene praktijk, bij de strafsector van gerechtshof Amsterdam en als docent recht. In 2012 werd zij benoemd tot bijzonder hoogleraar Children's Rights aan de Universiteit van Addis Ababa, Ethiopië. Zij was ruim vijf jaar rechter-plaatsvervanger in het jeugdstrafrecht bij rechtbank Amsterdam tot zij in 2017 de overstap maakte naar het fulltime rechterschap. Thans is Charlotte kinder-rechter bij rechtbank Zeeland-West-Brabant. Zij geeft en schrijft cursussen voor de advocatuur en is tevens auteur van diverse studieboeken voor het hoger juridisch onderwijs.

Om voor uzelf te bepalen wat uw kennis is van dit onderwerp, kunt u vrijblijvend de pretoets maken. De resultaten van de pretoets tellen niet mee voor uw eindscore.

- 1 Een PIJ-maatregel kan uitsluitend worden opgelegd aan minderjarigen die een zeer ernstig strafbaar feit hebben gepleegd.

juist/onjuist

- 2 Aan een first offender kan geen PIJ-maatregel worden opgelegd.

juist/onjuist

- 3 De PIJ-maatregel kan uitsluitend door de rechter worden beëindigd.

juist/onjuist

- 4 De PIJ-maatregel dient te worden aangemerkt als ultimum remedium.

juist/onjuist

- 5 Ook wanneer er geen sprake is van een gebrekkige ontwikkeling of psychische stoornis bij de dader, kan de rechter een PIJ-maatregel opleggen.

juist/onjuist

- 6 Een PIJ-maatregel eindigt van rechtswege wanneer een minderjarige 18 wordt.

juist/onjuist

- 7 Een PIJ-maatregel kan niet worden opgelegd wanneer niet vaststaat dat de maatregel in het belang van een zo gunstig mogelijke verdere ontwikkeling van de minderjarige is.

juist/onjuist

- 8 Als de PIJ-maatregel onvoldoende wordt geacht voor een 16- of 17-jarige, dan kan TBS worden opgelegd.

juist/onjuist

- 9 Een PIJ-maatregel kan niet worden omgezet in een tbs-maatregel met dwangverpleging wanneer de maximale behandeltermijn is verstreken.

juist/onjuist

- 10 De PIJ-maatregel kan niet voorwaardelijk worden opgelegd.

juist/onjuist

CASUS 1

Marco

Ter voorbereiding op een zitting van de meervoudige strafkamer hebt u een gesprek met Marco, een 17-jarige jongen die in het verleden al tweemaal is veroordeeld voor winkeldiefstal. Ditmaal staat Marco terecht voor een straatroof: hij wordt ervan verdacht een hoogbejaarde vrouw van haar tas te hebben beroofd, door deze tas – terwijl hij op een scooter langsreed – ruw uit haar hand te rukken (de ‘Italiaanse methode’). Ten gevolge hiervan is het slachtoffer ten val gekomen en met spoed naar een ziekenhuis overgebracht, waar zij enkele dagen later aan haar verwondingen is overleden.

Marco heeft bij de rechter-commissaris (hierna: R-C) een deels bekende verklaring afgelegd, maar de ernst van de zaak lijkt niet tot hem door te dringen. Hij zegt het zich allemaal niet zo goed meer te herinneren, aangezien inmiddels een periode van meer dan anderhalf jaar is verstreken sinds de beroving plaatsvond. Uit onderzoek is naar voren gekomen dat bij Marco sprake is van zowel een psychische stoornis als een gebrekkige ontwikkeling. Voorts wordt het recidiverisico van Marco als hoog ingeschat.

- a** Op basis van het dossier constateert u dat de rechtbank mogelijk een PIJ-maatregel zal opleggen aan uw cliënt. Welke feiten liggen aan uw constatering ten grondslag?

- b** Mocht de rechtbank overwegen een PIJ-maatregel op te leggen aan uw cliënt, dient dan rekening te worden gehouden met de omstandigheid dat het een ‘oud’ strafbaar feit betreft?

Minderjarigen die zich schuldig hebben gemaakt aan een misdrijf waarop een gevangenisstraf van vier jaar of meer is gesteld of een aantal nader omschreven misdrijven, kunnen door de rechter uit hoofde van art. 77s Sr in een zogeheten Inrichting voor Jeugdigen worden geplaatst. Uiteraard als ook aan de overige voorwaarden is voldaan. Het doel van de PIJ-maatregel is enerzijds de bescherming van de maatschappij, terwijl anderzijds wordt beoogd de verdere ontwikkeling van de minderjarige op positieve wijze te beïnvloeden. Wanneer de rechter besluit een PIJ-maatregel op te leggen, kan worden afgezien van het opleggen van een straf, ook al oordeelt de rechter dat het feit aan de jongere kan worden toegerekend (art. 77s, derde lid, Sr). Alvorens de rechter kan overgaan tot het opleggen van de maatregel, moet worden vastgesteld dat sprake is van een gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke stoornis van de geestvermogens van de jongere in kwestie (art. 77s, eerste lid, Sr). Deze grond correspondeert met de regeling betreffende de tbs-maatregel (art. 37a Sr).

Behalve dat bij de minderjarige sprake moet zijn van een gebrekkige ontwikkeling en/of psychische stoornis, dient aan de volgende drie voorwaarden te worden voldaan:

- Het betreft een misdrijf waarop een gevangenisstraf van vier jaar of meer is gesteld of een aantal nader omschreven misdrijven.
- De veiligheid van anderen of de algemene veiligheid van personen of goederen vereisen oplegging van de maatregel.
- De maatregel is in het belang van een zo gunstig mogelijke verdere ontwikkeling van de minderjarige.

Deze voorwaarden zijn cumulatief; mocht bijvoorbeeld aan de eerste twee voorwaarden zijn voldaan, maar wordt het niet in het belang van de verdere ontwikkeling van de minderjarige geacht hem in een jeugdinrichting te plaatsen, dan kan de maatregel niet worden opgelegd.

■ **Misdrijf gevangenisstraf vier jaar of meer**

De voorwaarde dat sprake moet zijn van een misdrijf waarop een gevangenisstraf van vier jaar of meer is gesteld (of een aantal nader omschreven misdrijven zoals opruiing en bedreiging) is objectief en kan gemakkelijk worden getoetst aan de wet; in beginsel ontstaat hierover geen discussie. Een zaak waarin wel verschil van mening was, was de zaak die speelde bij rechtbank Amsterdam, waarin de officier van justitie een voorwaardelijke PIJ eiste en de rechtbank oordeelde dat een veroordeling vanwege onder andere eenvoudige mishandeling (drie jaar gevangenisstraf) en vernieling (twee jaar gevangenisstraf) onvoldoende is om aan het eerste criterium te voldoen (Rb. Amsterdam 9 juli 2021, ECLI:NL:RBAMS:2021:3642).

■ **Bescherming veiligheid van anderen dan wel algemene veiligheid van personen of goederen**

De PIJ-maatregel beoogt de maatschappelijke veiligheid te waarborgen en ziet op zowel de veiligheid van personen in de omgeving van de minderjarige als die van personen en goederen in het algemeen. De afweging of aan dit vereiste wordt voldaan, gebeurt op basis van het recidiverisico van de minderjarige; er moet sprake zijn van een ernstig recidivegevaar, waardoor de veiligheid van anderen of goederen in het geding kan komen en waarvoor het noodzakelijk is dat aan de minderjarige een vrijheidsbeperkende maatregel wordt opgelegd. Deze voorwaarde wordt ook wel het gevaarscriterium genoemd.

Volgens het hof Leeuwarden werd aan het gevaarscriterium voldaan toen een minderjarige veroordeeld was wegens het meermalen plegen van ontuchtige handelingen met zeer jonge meisjes, waarbij hij de belangen van de slachtoffers volledig had veronachtzaamd en ernstige inbreuk had gepleegd op hun lichamelijke integriteit. De minderjarige had onder meer een klein meisje naar een afgelegen en stille plaats gelokt, door haar geld toe te zeggen, en het meisje daar deels ontkleed en betast. Het feit dat de minderjarige nadien wederom grensoverschrijdend seksueel gedrag had vertoond jegens een aantal meisjes speelde eveneens een rol bij het opleggen van de maatregel (Hof Leeuwarden 2 maart 2010, ECLI:NL:GHLEE:2010:BL6294).

In vonnis van de 16-jarige dader van de eerder genoemde moord op de 15-jarige Tim wordt uitgebreid stilgestaan bij de psychische problematiek van deze minderjarige en wordt het risico op (gewelddadige) recidive als hoog ingeschat:

“(...) dat bij verdachte onder andere sprake is van een ontremd sociaal-contactstoornis, een aandachtsdeficiëntie/hyperactiviteitsstoornis van het gecombineerde type en een normoverschrijdend gedragsstoornis met beperkte prosociale emoties. Gelet op de koers en dynamiek van de ontwikkeling van verdachte wordt tevens gesproken van een bedreigde persoonlijkheidsontwikkeling met narcistische-, borderline- en antisociale trekken. Het gedragsbeeld van verdachte wordt gevormd door ernstig verstoorde regulerende functies: er is sprake van ernstige emotieregulatieproblematiek, van een verstoorde frustratietolerantie, een verstoorde impulscontrole en verstoorde agressieregulatie – alle drie in ernstige mate – waarbij er sprake is van een gebrekkige identiteit, van primaire behoeftebevredestiging en egocentriciteit, waarbij de lacunair gebleven gewetensfuncties en ernstig tekort schietende empathische functies geen enkele rem vormen om tot antisociale gedragingen te komen. De persoonlijkheidsontwikkeling van verdachte is zeer zorgelijk en neigt naar een psychopate ontwikkeling (Rb. Zeeland-West-Brabant 15 november 2022, ECLI:NL:RBZWB:2022:6760).”

De rechter motiveert echter niet altijd zo uitgebreid. Rechtbank Noord-Nederland overwoog bij oplegging van een PIJ-maatregel aan een minderjarige die werd veroordeeld wegens diefstallen en

bedreigingen (met een mes), dat aan het gevaarscriterium was voldaan, aangezien de kans op recidive door zowel de psychiater als de psycholoog wordt ingeschat als hoog en dat ‘de veiligheid van personen en de algemene veiligheid van personen en goederen het opleggen van de maatregel eist’ (Rb. Noord-Nederland 19 september 2019, ECLI:NL:RBNNE:2019:3931).

In de zaak van de verkrachting en het doden van het 14-jarige meisje Romy, overwoog de rechtbank Midden-Nederland: ‘De complexe problematiek van verdachte die door de verschillende deskundigen wordt beschreven, is naar het oordeel van de rechtbank zeer zorgelijk te noemen. Daarom eist de veiligheid van anderen dan wel de algemene veiligheid van personen het opleggen van een PIJ-maatregel’ (Rb. Midden-Nederland 24 november 2017, ECLI:NL:RBMNE:2017:5898).

Een nog algemenere en bredere motivering was aan de orde in de volgende zaak: aan een 14-jarige jongen, die veroordeeld werd voor de moord op een 15-jarig meisje, werd naast jeugddetentie een PIJ-maatregel opgelegd. Ten aanzien van het gevaarscriterium is in het vonnis volstaan met de vermelding: ‘(...) en voorts in aanmerking genomen dat de veiligheid van anderen dan wel de algemene veiligheid van personen of goederen het opleggen van een maatregel van plaatsing in een inrichting voor jeugdigen eist (...)’ (Rb. Arnhem 3 september 2012, ECLI:NL:RBARN:2012:BX6328).

Het enkele feit dat een minderjarige als verdachte van een misdrijf wordt aangemerkt in een andere zaak, terwijl die verdenking (nog) niet tot een veroordeling heeft geleid, brengt volgens de jurisprudentie niet met zich mee dat aan het gevaarscriterium is voldaan (HR 21 december 2010, NJ 2011/27).

■ **Gunstige verdere ontwikkeling van de minderjarige**

De derde voorwaarde betreft het hulpverleningscriterium en is pedagogisch van aard. Dat wil zeggen dat de maatregel in het belang van de minderjarige moet zijn, gericht op begeleiding, (her)opvoeding, dan wel behandeling van een ontwikkelingsstoornis, gedragsstoornis en/of psychische aandoening.

Gerechtshof 's-Hertogenbosch concludeerde in zijn uitspraak van 18 mei 2022 als volgt:

“De maatregel is in het belang van een zo gunstig mogelijke verdere ontwikkeling van verdachte, omdat de maatregel eraan kan bijdragen dat de persoonlijkheidsontwikkeling van verdachte in positieve zin wordt omgebogen en verwacht wordt dat verdachte kan profiteren van een langdurige klinische behandeling waaraan hij zich niet kan onttrekken (Hof 's-Hertogenbosch 18 mei 2022, ECLI:NL:GHSHE:2022:1543).”

In haar uitspraak van 17 mei 2018 overwoog de rechtbank Noord-Nederland onder meer dat een PIJ-maatregel is geïndiceerd vanwege het volgende:

*“De verwachting van de psycholoog en psychiater is dat een langdurige intensieve behandeling in gedwongen kader nodig is om verandering bij verdachte te bewerkstelligen en daarmee het recidiverisico te beperken, onder meer gelet op het jarenlang bestaande gedragspatroon, het onderschatten van de eigen problemen en de geringe motivatie voor verandering (behoudens de wens om te stoppen met drugs dealen). Ambulante behandeling zal niet voldoende zijn omdat verdachte hiervoor onvoldoende gemotiveerd is, onvoldoende openheid van zaken wenst te geven en de noodzaak tot verandering onvoldoende inziet. Daarbij komt dat hij geen afstand wil nemen van antisociale contacten. Oplegging van een onvoorwaardelijke PIJ-maatregel zou volgens psycholoog en psychiater in het belang zijn van een zo gunstig mogelijke ontwikkeling van verdachte, weg van een antisociale ontwikkeling.
(...)”*

De rechtbank is voorts van oordeel dat uit de genoemde rapportages en het onderzoek ter terechtzitting is gebleken dat een behandeling in een ander kader dan een PIJ-maatregel niet in het belang is van een zo gunstig mogelijke verdere ontwikkeling van verdachte, maar ook niet passend is gelet op de ernst van het feit en tevens onvoldoende tegemoetkomt aan het belang van de algemene veiligheid van personen (Rb. Noord-Nederland 17 mei 2018, ECLI:NL:RBNNE:2018:1853).”

In het kader van een vordering tot verlenging van de PIJ-maatregel, waarbij eveneens moet worden voldaan aan dit criterium, overwoog de rechtbank Amsterdam dat de PIJ-maatregel niet meer in het belang van een zo gunstig mogelijke verdere ontwikkeling van de minderjarige was. De rechtbank achtte de kans groot dat een langer voortduren van de maatregel juist zou leiden tot een terugval in de behandeling (Rb. Amsterdam 1 maart 2023, ECLI:NL:RBAMS:2023:1185). Het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden dacht hier anders over en vernietigde voormelde beschikking op 25 mei 2023. Volgens het hof is ‘er zonder heldere kaders bij de jeugdige nog sprake van een matig tot hoog recidiverisico. Ook heeft de jeugdige nog geen dagbesteding en vervolgplek. Een (voorwaardelijke) beëindiging van de maatregel is op dit moment daarom niet aan de orde. Het hof acht het in het belang van een zo gunstig mogelijke ontwikkeling van de jeugdige dat hij zo spoedig mogelijk start met een STP. In dat verband acht het hof het noodzakelijk dat de PIJ-maatregel nog zes maanden doorloopt. In deze periode kunnen de dagbesteding en begeleide woonplek worden vormgegeven en kan gestart worden met een (verkort) STP. Een STP maakt een intensieve begeleiding mogelijk welke nodig wordt geacht in de eerste fase op de nieuwe woonplek en maakt de kans op een succesvolle re-integratie groter.’ (ECLI:NL:GHARL:2023:4789).

Aan het hulpverleningscriterium werd volgens het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden niet voldaan in de volgende situatie inzake een vordering tot verlenging van de PIJ-maatregel (waarover meer in